

ВІДГУК

офіційної опонентки

докторки педагогічних наук, професорки **ВАСЮТІНОЇ Тетяни Миколаївна**

на дисертацію **ЧЖАН Лі** на тему:

«Розвиток професійної ІТ-освіти в Китайській Народній Республіці

у кінці XX – на початку XXI століття»,

поданої на здобуття ступеня доктора філософії

зі спеціальності 011 «Освітні, педагогічні науки»

галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка»

Актуальність обраної теми дослідження. На сучасному етапі розвитку професійної ІТ-освіти в Україні та світі першочерговим є розуміння її впливу на подальший розвиток країни в умовах глобалізації і технологічного прогресу. Саме тому, актуальність дослідження Чжан Лі не викликає сумніву, оскільки зумовлене низкою чинників: значним практичним інтересом до китайської моделі розвитку ІТ-освіти як однієї з найуспішніших у світі та недостатнім рівнем її історико-педагогічного осмислення; потребами української педагогічної науки і практики, зокрема необхідністю пошуку ефективних моделей модернізації професійної освіти в умовах цифровізації та інтеграції до глобального освітнього простору; необхідністю узагальнення історичного досвіду КНР задля виявлення універсальних та специфічних закономірностей розвитку ІТ-освіти та виокремлення науково обґрунтованих підходів до адаптації найбільш ефективних практик у національну освітню систему. Відтак, здобувачкою здійснено комплексний історико-педагогічний аналіз розвитку професійної ІТ-освіти в КНР наприкінці XX – на початку XXI століття, виявлено основні етапи, тенденції, чинники і особливості цього процесу та обґрунтовано можливості творчого використання відповідного досвіду в сучасному освітньому просторі.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано в межах науково-дослідної роботи кафедри педагогіки Національного університету біоресурсів і природокористування України «Теоретико-методичні основи навчально-виховної роботи у природоохоронних та аграрних вищих навчальних закладах» (номер державної реєстрації 0115U003561) та наукового напрямку кафедри педагогіки у сфері цифровізації освіти, розвитку STEM-напрямів і міжнародної освітньої інтеграції.

До найсуттєвіших наукових результатів, які містяться в дисертації, варто віднести те, що авторкою *вперше* здійснено цілісний історико-педагогічний аналіз розвитку професійної ІТ-освіти в КНР наприкінці XX – на початку XXI століття як системного явища та запропоновано авторську періодизацію її розвитку, що охоплює етапи становлення, інституціоналізації та інноваційної модернізації.

Суттєвим науковим надбанням, на нашу думку, є *уточнення та обґрунтування* дослідником сукупності ключових чинників (соціально економічних, державної освітньої

політики, технологічних), які зумовили розвиток професійної ІТ-освіти в КНР, а також встановлення їх взаємозв'язку і впливу на трансформацію змісту та організації підготовки фахівців; виокремлення та систематизація організаційно-педагогічних особливостей професійної ІТ-освіти в КНР (інтеграція освіти з ІТ-індустрією, проєктно-орієнтоване навчання, практикоорієнтованість, багаторівнева підготовка), що визначають специфіку китайської моделі підготовки ІТ-фахівців.

Науково значущою вважаємо *удосконалену* Чжан Лі узагальнену модель розвитку професійної ІТ-освіти в КНР, яка відображає взаємодію державної політики, освітніх інституцій та ІТ-сектору та розкриває механізми її функціонування. Підтримуємо виявлені дослідницею провідні тенденції розвитку професійної ІТ-освіти в КНР (цифровізація освітнього процесу, посилення практичної складової, інтеграція з глобальним освітнім простором) та переконливе обґрунтування їхньої історичної зумовленості.

Вартими дослідницької уваги є наукові результати авторки щодо *подальшого розвитку* підходів до аналізу професійної ІТ-освіти шляхом конкретизації можливостей творчого використання досвіду КНР у процесі модернізації системи освіти України.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертаційному дослідженні, опублікованих працях. Наукові положення, висновки та рекомендації, сформульовані в дисертації Чжан Лі, відзначаються логічною послідовністю, чіткістю викладу, змістовною насиченістю та високим рівнем аргументованості. Достовірність отриманих результатів підтверджується теоретичною обґрунтованістю вихідних положень, аналізом значної кількості наукових джерел (233 найменувань, із них 144 іноземними мовами), широкої нормативної бази та науково-методичного забезпечення.

Основні положення і результати дисертації обговорено в закладах професійної освіти КНР, зокрема у Професійно-технічному коледжі Жучжоу, Професійному коледжі науки і техніки Піндіншань та Піндіншанському політехнічному коледжі. Також вони були взяті до уваги та враховані в освітньому процесі зазначених закладів, використані під час оновлення навчальних матеріалів і модулів із порівняльної педагогіки, міжнародних освітніх систем, цифрової трансформації освіти та підготовки фахівців у галузі інформаційних технологій.

Запропоновані експериментальні матеріали та одержані результати дослідження пройшли належну апробацію і підтверджуються участю дисертантки у п'яти міжнародних науково-практичних конференціях.

Аналіз змісту та основних положень дисертації переконує у досягненні мети і розв'язанні завдань наукового пошуку. Висновкам, представленим у дисертації, притаманні повнота та логічність викладання, високий рівень обґрунтованості і достовірності.

Значення для науки і практики одержаних авторкою результатів полягає у високому потенціалі їх розроблення для реального впровадження в освітній та управлінський процеси. Нам імпонує, що представлені у дисертації положення та висновки мають чітку прикладну спрямованість і можуть бути ефективно використані за такими основними напрямками:

- у модернізації освітньо-професійних програм (під час проєктування та систематичного оновлення освітніх програм, навчальних планів і робочих програм дисциплін для здобувачів спеціальностей у галузі інформаційних технологій, із акцентом на посилення проєктного навчання та практикоорієнтованого підходу);

- у навчальному процесі ЗВО, а саме під час викладання вибіркових та нормативних дисциплін (зокрема, «Порівняльної педагогіки», «Освітньої політики», «Методики професійної освіти»), а також при розробленні спецкурсів і навчально-методичного забезпечення, присвяченого світовим трендам розвитку ІТ-освіти;

- у методичній та науково-дослідній діяльності, зокрема науково-педагогічними працівниками й методистами для підготовки навчально-методичних посібників, аналітичних матеріалів та практичних рекомендацій щодо підвищення якості підготовки ІТ-фахівців;

- в освітньому менеджменті (керівництві закладів вищої освіти та органами державного управління освітою під час формування стратегій цифровізації освітнього процесу та механізмів ефективного партнерства між академічним сектором і ІТ-індустрією);

- у контексті адаптації міжнародного досвіду з метою конструктивної імплементації окремих елементів китайської моделі ІТ-освіти (зокрема дуальних форм навчання через глибоку інтеграцію з роботодавцями та багаторівневу підготовку) у вітчизняний освітній простір з урахуванням національних потреб.

Повнота висвітлення результатів дослідження в опублікованих наукових працях. За результатами дослідження авторкою опубліковано 9 наукових праць, з яких стаття у закордонному виданні, проіндексованому у базах даних Scopus та/або Web of Science Core Collection, 3 статті у наукових виданнях, включених до Переліку наукових фахових видань України, 5 тез наукових доповідей.

Оцінка змісту та завершеності дисертації. Дисертація складається з анотації, вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг дисертації складає 297 сторінок. У списку використаних джерел до роботи 233 найменувань (із них 144 іноземними мовами).

Робота написана грамотною мовою та оформлена відповідно до чинних вимог. Матеріал викладено чітко, послідовно та логічно.

У вступній частині дослідження дисертантка належним чином аргументує актуальність обраної проблематики, чітко окреслює методичний апарат (мету, завдання, об'єкт і предмет),

розкриває наукову новизну та прикладний потенціал здобутих результатів, а також наводить відомості про їх апробацію, публікаційний доробок і структуру роботи.

Детально аналізуючи зміст дисертації, відзначимо належну логіку розгортання та наступність результатів за розділами.

У першому теоретичному розділі Чжан Лі переконливо доводить, що професійна ІТ-освіта в КНР є багатовимірною системою, яка виходить за межі суто технічного вишколу й поєднує інструментальні компетентності, соціокультурні чинники та запити цифрової економіки. Вважаємо обґрунтованим висновок авторки про визначальну роль розширеного підходу до розуміння ІТ-освіти в сучасній освітній політиці КНР. Здобувачці вдалося показати, що глобальні тренди й національні цілі не протиставлені, а гармонійно формують цілісну систему, де ІТ-освіта виступає стратегічним інструментом розвитку людського капіталу.

У другому методологічному розділі дисертантка методично обґрунтовує доцільність поєднання структурно-функціонального, компаративного та міждисциплінарного підходів. Погоджуємося з авторським баченням ІТ-освіти як динамічної екосистеми зі злагодженими механізмами управління та зворотного зв'язку між державою, ЗВО й індустрією. Важливим здобутком вважаємо концептуалізацію підходу «керованої адаптації», який логічно пояснює масштабність, централізацію та вибірковість запозичень інновацій у китайській моделі ІТ-освіти під впливом цифровізації та інтеграції ІІІ.

У третьому прикладно-аналітичному розділі Чжан Лі успішно розкриває якісну трансформацію підготовки ІТ-фахівців у КНР, де штучний інтелект стає системоутворювальним чинником. Варто відзначити глибину аналізу зміщення від традиційно технократичної моделі до практикоорієнтованого та міждисциплінарного навчання (через проєктні й рефлексивні методики). Водночас дисертантка об'єктивно виявляє системні суперечності – регіональний дисбаланс, дефіцит кваліфікованих кадрів та фрагментарність гуманітарно-етичного блоку.

Окремо підкреслимо суттєву наукову цінність сформульованих у третьому розділі рекомендацій щодо: розширення міждисциплінарних форматів, рефлексивних методик та воркшопів на основі реальних кейсів для подолання розриву з індустрією; комплексної інтеграції ІІІ як засобу персоналізації навчання та супутнього методичного супроводу й підвищення кваліфікації викладачів; подолання регіональної нерівності через цифровізацію та єдині стандарти. На нашу думку, ці рекомендації органічно конкретизують теоретико-методологічні висновки роботи, підтверджуючи її прикладну цінність і завершеність.

Висновки до дисертації сформульовані чітко та ґрунтуються на основних результатах досліджень.

Дотримання академічної доброчесності, відповідність анотації основним положенням дисертації. Під час аналізу дисертації Чжан Лі не було виявлено порушень академічної доброчесності, текст роботи є оригінальним. Використані ідеї, результати і тексти інших авторів мають посилання на відповідне джерело. Зміст і текст дисертації відповідає вимогам щодо її оформлення. Аналіз публікацій дисертантки засвідчив їх відповідність вимогам до оприлюднення результатів дослідження. Таким чином, у роботі дотримано етичні принципи і правила, визначені в законах України «Про освіту», «Про академічну доброчесність».

Анотація до дисертації відповідає чинним вимогам до робіт на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 «Освітні, педагогічні науки» галузі знань 01 «Освіта/ Педагогіка». У ній відображено найсуттєвіші наукові результати дослідження. Інформація, наведена в анотаціях (українською та англійською мовами) відповідає змісту дисертації.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації. Оцінюючи позитивно дисертацію Чжан Лі, вважаємо за необхідне висловити окремі дискусійні положення та зауваження, що не знижують її загальної наукової цінності, однак можуть бути враховані для подальшого вдосконалення дослідження:

1. На нашу думку, у «Вступі» варто було б розширити опис використаних методів дослідження відповідно до виконаних завдань у дисертації.

2. У підрозділі 1.1 (с. 19–26) ґрунтовно проаналізовано різні підходи до трактування професійної ІТ-освіти та ІТ-освіти, зокрема їх широке й вузьке розуміння. Водночас для посилення теоретичної цілісності роботи доцільно було б чіткіше сформулювати авторське робоче визначення поняття «професійна ІТ-освіта» та визначити його співвідношення з близькими категоріями, такими як «ІТ-освіта», «професійна підготовка ІТ-фахівців», «професійна освіта» і «вища освіта». Це сприяло б більш однозначному використанню понятійного апарату в подальших розділах.

3. Позитивно оцінюючи комплексний підхід до оцінювання результатів, який охоплює професійні знання, мотивацію, самооцінку компетентностей та професійну ідентичність (підрозділ 2.3, с. 100–109), зазначимо, що дослідження могло б бути ще переконливішим за умови детальнішого обґрунтування валідності та надійності окремих діагностичних інструментів. Зокрема, цікавим було б з'ясувати, якою мірою використані авторкою анкети, тести та шкали були адаптовані до китайського соціокультурного та освітнього контексту.

4. У підрозділі 3.3 та висновках до розділу 3 авторка слушно наголошує на необхідності не прямого перенесення, а адаптації найбільш результативних підходів КНР до українських умов. Водночас, на нашу думку, практична цінність роботи могла б бути посилена шляхом більшої конкретизації механізмів такої адаптації: окремо визначити, які саме елементи китайського досвіду можуть бути безпосередньо використані в Україні, які потребують

інституційного доопрацювання, а які адаптації до національних нормативних та організаційних умов.

Викладені зауваження та побажання мають рекомендаційний характер і можуть бути враховані в подальшій науковій роботі дисертантки, не зменшують теоретичного та практичного значення результатів дисертації.

Висновок. Аналіз тексту дисертації, анотацій та опублікованих наукових праць дозволяє зробити висновок про те, що дисертація на тему: «Розвиток професійної ІТ-освіти в Китайській Народній Республіці у кінці XX – на початку XXI століття» є самостійним, завершеним дослідженням, має наукову новизну, теоретичне і практичне значення для педагогічної науки і практики. Вважаємо, що дисертація відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 261 від 23 березня 2016 року (із змінами, внесеними згідно з постановами Кабінету Міністрів України № 283 від 03 квітня 2019 року, № 502 від 19 травня 2023 року та № 507 від 03 травня 2024 року), наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12 січня 2017 року «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (із змінами, внесеними згідно з наказом Міністерства освіти і науки України № 759 від 31 травня 2019 року) і Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року (із змінами, внесеними згідно з постановами Кабінету Міністрів України № 341 від 21 березня 2022 року, № 502 від 19 травня 2023 року та № 507 від 03 травня 2024 року), а її авторка Чжан Лі заслуговує на присудження ступеня доктора філософії зі спеціальності 011 «Освітні, педагогічні науки» галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка».

Офіційна опонентка завідувачка відділу початкової освіти імені О. Я. Савченко Інституту педагогіки НАПН України, докторка педагогічних наук, професорка Тетяна ВАСЮТІНА